

ZENON GAJDZICA

ORCID: 0000-0002-6329-411X

Uniwersytet Śląski w Katowicach

**RECENZJA KSIĄŻKI AUTORSTWA BARBARY
JANKOWIAK, ADRIANNY BRZEZIŃSKIEJ,
EMILII SOROKO PT. *FUNKCJONOWANIE
ŚWIETLIC SOCJOTERAPEUTYCZNYCH
ORAZ BRANDING OFEROWANYCH USŁUG*,
WYDANEJ PRZEZ WYDAWNICTWO
NAUKOWE UAM W POZNANIU**

Problematyka książki *Funkcjonowanie świetlic socjoterapeutycznych oraz branding oferowanych usług* wpisuje się w szerszy kontekst kilku istotnych nurtów. Pierwszym z nich, a zarazem kluczowym, jest zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży – zagadnienie ostatnio słusznie eksponowane w dyskursie naukowym i obecne w wielu opracowaniach przeglądowych i empirycznych. Niemniej jednak ze względu na istotę problemu, wymagające ciągłego oglądu naukowego i poszukiwania konkretnych rozwiązań praktycznych. Praca dobrze wpisuje się w ten nurt, zwłaszcza w wymiarze praktycznym. Jest on widoczny w kolejnym szerokim kontekście, jakim jest tematyka terapii, w tym oddziaływań socjoterapeutycznych osadzonych w środowiskach lokalnych. Kolejnym istotnym zakresem jest funkcjonowanie podmiotów ukierunkowanych na szeroko pojęte wsparcie, w tym także terapię dzieci i młodzieży w środowiskach lokalnych, uwzględniające także obszar współpracy z rodziną. Warto dodać, że mimo stosunkowo długiej i bogatej tradycji środowiskowych działań socjoterapeutycznych, rodzima literatura nie obfituje w liczne doniesienia naukowe eksplorujące ten obszar działań. Podjęta w monografii tematyka stanowi zatem niewątpliwą jej walor. Kolejnym jest umiejętne łączenie teorii z praktyką widoczne w trafnych i dojrzałych analizach naukowych skorelowanych i osadzonych w codziennych praktykach terapeutycznych

uwzględniających liczne uwarunkowania. Mocną stroną treści jest ich interdyscyplinarność. Analiza złożonego i wielowątkowego problemu nie byłaby możliwa w aspekcie jednej dyscypliny naukowej, dobrze więc, że Badaczki szeroko korzystają z opracowań pedagogicznych, socjologicznych i psychologicznych oraz, w nieco węższym zakresie, z prac osadzonych w naukach prawnych oraz medycznych. Dodatkowym walorem jest umiejętne korzystanie z treści raportów ukazujących problemy i rozwiązania praktyczne.

Pozytywnie oceniam również sam projekt badawczy, o którym napiszę nieco szerzej w dalszej części recenzji. W tym miejscu wspomnę jedynie, że proces badawczy został osadzony w paradygmacie interpretatywnym, a jego ogólnym celem jest uzyskanie obrazu realnej sytuacji funkcjonowania świetlic socjoterapeutycznych (diagnoza społeczna), a następnie wypracowanie rekomendacji dla ich funkcjonowania (oddziaływanie) – co wpisuje się zarówno w cel teoretyczno-poznawczy, jak i praktyczno-wdrożeniowy.

Na strukturę książki składa się trzynaście rozdziałów, a całość została zawarta na 197 stronach standardowego maszynopisu. Koncepcja badań została zaprezentowana w pierwszym rozdziale, co trafnie wpisuje się w przyjętą strategię badawczą.

Zatem już na wstępie pozytywnie postrzegam zamysł koncepcyjny pracy zarówno w wymiarze teoretycznym, jak i praktycznym.

Książkę otwiera rozdział wprowadzający. W jego pierwszej części znajdujemy ogólne, kontekstowe nawiązanie do problematyki zdrowia psychicznego oraz funkcjonowania świetlic terapeutycznych. Druga część to prezentacja projektu badawczego. Rozpoczyna ją deklaracja osadzenia badań w paradygmacie interpretatywnym oraz w nurcie konstruktywistycznym.

W kolejnych akapitach znajdujemy charakterystykę celów. O głównym (dwuwymiarowym) już wspomniałem, w tym miejscu dodam, że jest on interesujący poznawczo i wartościowy dla praktyki. Chodzi przede wszystkim (pozostając w nurcie konstruktywistycznym) o poznanie konstruktów placówek, interpretację ich funkcjonowania (uwzględniając liczne uwarunkowania) oraz zrozumienie ich sytuacji, a także wskazanie rekomendacji służących ich rozwojowi (w tym także obszaru związanego z ich społecznym postrzeganiem i budowaniem ich jakości). Cel główny został trafnie uszczegółowiony i rozwinięty o zakres związany z codziennością placówek w czasie pandemii.

W dalszej części Autorki zaprezentowały trzy problemy badawcze zawarte w pytaniach o charakterze opisowym, które trafnie korespondują z celami. Problemy zostały dobrze uzasadnione i ugruntowane w teorii.

W procesie gromadzenia danych Autorki wykorzystały trafnie dobraną strategię – a w jej obrębie *desk research* oraz częściowo ustrukturalizowane wywiady. Do analizy danych skorzystały z koncepcji analizy szablonów (*template analysis*). Techniki gromadzenia danych (wraz z ich źródłami) oraz kroki analizy zebranych materiałów zostały dokładnie scharakteryzowane z rzetelnymi odniesieniami do źródeł. Koncepcję badawczą dopełnia ogólny opis badanych placówek.

Zdecydowanie pozytywnie oceniam projekt badawczy. Jego konstrukcja świadczy o bardzo dobrej orientacji Auterek w jakościowej strategii badań społecznych. Widoczny jest związek celów, problemów i dobranych technik gromadzenia materiału oraz jego analizowania. Także pod względem poznawczym projekt zasługuje na uznanie. Nie może więc dziwić, że przy jego pomocy Badaczki zebrały interesujące zbiory danych zaprezentowane w dalszej części pracy.

Kolejne trzy rozdziały (drugi, trzeci i czwarty) stanowią zarys teoretycznego tła problematyki podjętej w projekcie. Zasadnie Autorki rozpoczynają od analizy zdrowia psychicznego, po czym skupiają się na charakterystyce realizacji socjoterapii dzieci i młodzieży w placówkach wsparcia dziennego. Dopełnieniem tego zarysu są treści rozdziału czwartego zogniskowane wokół dostępności pomocy z zakresu zdrowia psychicznego w Polsce, rozpatrywanej w kontekście brandingu usług zdrowotnych. Dodać należy, że wykorzystanie brandingu jako (w pewnym sensie) kategorii przewodniej w swoisty sposób profiluje zakres postrzegania działalności omawianych świetlic, co nadaje pracy oryginalny wymiar.

Zdecydowanie pozytywnie oceniam przegląd wskazanych zagadnień – zostały one trafnie dobrane w aspekcie problematyki badawczej, tworzą koherentne tło projektu badawczego, a zarazem stanowią wartościowy punkt odniesienia w interpretowaniu zebranych danych.

W rozdziale szóstym znajdujemy przegląd świetlic socjoterapeutycznych w Gdańsku, Katowicach i Poznaniu. Zebrane dane zostały zaprezentowane w zestawieniach tabelarycznych i skrótowo, aczkolwiek wystarczająco, omówione z trafnym nawiązaniem do brandingu, co ukazuje konsekwentne użytkowanie tej kategorii jako porządkującej myślenie o usługach świetlic. Dodać należy, że przytoczone dane (także w wymiarze porównywania sieci świetlic w poszczególnych miastach) dostarczają interesującej wiedzy i pokazują różnice w uogólnionym ich oglądzie.

Cele funkcjonowania świetlic terapeutycznych znalazły się w centrum zainteresowania Auterek w rozdziale szóstym, a pracownicy i pracowniczki –

w rozdziale siódmym. Także i w tych rozdziałach znajdujemy kompetentne wprowadzenia do omawianej problematyki (z trafnymi odesłaniami do literatury źródłowej) oraz dane przejrzysto zestawione w tabelach. Analogiczny schemat cechuje rozdział ósmy obejmujący analizę danych dotyczących uczestników świetlic. Kolejny rozdział – znacznie bardziej obszerny – zawiera opis realizacji socjoterapii w świetlicach socjoterapeutycznych. W rozdziale tym Badaczki dostarczają szczegółowej i uporządkowanej wiedzy dotyczącej tematyki zajęć. Kolejne interesujące informacje dotyczą innych zajęć prowadzonych w świetlicach. Dane te pokazują w pewnym sensie obudowę zajęć terapeutycznych i stanowią ważne dopełnienie działalności analizowanych instytucji. Dopełnieniem analizowanych treści są działania podejmowane na rzecz społeczności lokalnej dokładnie scharakteryzowane w rozdziale jedenastym. Treści zamykające prezentację i omawianie danych dotyczących działalności świetlic w okresie pandemii ukazują złożoność trudnej sytuacji, która została sprokrowana pandemią.

Uogólniając – część ta zawiera zbiór zajmujących danych, kompetentnie omówionych i w wielu miejscach osadzonych w teorii naukowej. Doceniam ogrom pracy wykonanej przez Autorki w celu zebrania i uporządkowania danych, ale na szczególną uwagę zasługuje ich prezentacja tworząca logiczny i przejrzysty wywód naukowy.

Dyskusja na temat wyników, wnioski i rekomendacje stanowią treść rozdziału trzynastego – to meritum całego opracowania. Struktura tego rozdziału jest pochodną konstrukcji tematyki badawczej. Obejmuje zatem trzy obszary: funkcjonowania specjalistycznych placówek wsparcia dziennego (ze szczególnym uwzględnieniem realizacji socjoterapii w tych placówkach), brandingu usług świetlic socjoterapeutycznych na stronach internetowych i w serwisach społecznościowych, funkcjonowania świetlic socjoterapeutycznych podczas pandemii COVID-19. W każdym obszarze znajdujemy uogólnienie wyników, ich interpretację z odesłaniami do źródeł naukowych oraz liczne rekomendacje dla praktyki. To rzetelnie przygotowany rozdział. Zdecydowanie pozytywnie oceniam jego strukturę i wkład merytoryczny. Rozbudowane i uzasadnione, nie tylko wynikami badań, ale także odniesieniami do literatury, rekomendacje stanowią realizację wspomnianego we wstępie recenzji celu praktyczno-wdrożeniowego, a jednocześnie to trafne zakończenie całej pracy.

Całość tomu zamyka bogata bibliografia zawierająca w sumie ponad 270 pozycji.

Jednoznacznie pozytywnie oceniam całe opracowanie. Doceniam koncepcję badawczą lokującą zainteresowania Badaczek w obszarze interesującym poznawczo, a przede wszystkim polu ważnym dla praktyk terapeutycznych. Dodatnio oceniam prezentację wyników badań oraz ich omówienie. Dopelnieniem korzystnej oceny jest przejrzystość wywodu. Na szczególną uwagę zasługuje próba skonkretyzowania działań na rzecz optymalizacji funkcjonowania świetlic socjoterapeutycznych oraz budowania ich wizerunku w środowisku lokalnym. Pozytywnie oceniam pracę pod względem językowym i przygotowania edytorskiego.

